

Hnatyuk T. O.M. V. Ptoukha Institute of Demography and Social Studies
National Academy of Sciences of Ukraine

ACCESS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS TO ACCOMMODATION IN KHARKIV REGION

Summary

The article describes living conditions of the most vulnerable categories of the internally displaced persons (the elderly (over 60) and families with children) in Kharkiv region. The study was conducted on the basis of a survey of the internally displaced persons and the local population. Semi-structured interviews with experts of the real estate market of Kharkiv region were conducted. The author pays attention to the following aspects: types of accommodation where the internally displaced persons stay; share of income spent by the internally displaced persons on housing; difficulties and cases of discrimination faced by the internally displaced persons while finding accommodation; plans of the internally displaced persons for moving to other regions; attitude of the local population toward the internally displaced persons.

Keywords: internally displaced persons, real estate market, Kharkiv region, Ukraine.

УДК 005.35

Колосок А. М.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Герус О. А.

КЗ «Луцький навчально-виховний комплекс загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів

№ 22 – ліцей Луцької міської ради»

**ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ
«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ»**

У статті досліджено теоретичні питання формування сутності поняття «соціальна відповідальність бізнесу». Розглянуто еволюцію концепції соціально відповідальної діяльності у вітчизняній науці. Визначено основні складники соціальної відповідальності бізнесу, їх взаємозв'язок, напрями реалізації та мету функціонування.

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, соціальне підприємництво, соціально відповідальна діяльність.

Постановка проблеми. Становлення соціальної відповідальності в українському суспільстві неминує призводити до її розповсюдження в усі сфери народного господарства – від дрібного підприємця до великих компаній. Проте неможливо бездумно переносити загальноприйняті принципи світової практики соціальної відповідальності на українську економіку, оскільки Україна – велика держава зі значним економічним потенціалом, що має свої особисті інтереси на міжнародному ринку продукції, установлену роками ментальність та перебуває в стані перманентної війни.

Отже, впровадження соціально відповідального підходу в реаліях української економіки слід проводити, враховуючи інтереси місцевих громад, рівень доходів працівників, особливості вітчизняного законодавства та фінансові можливості виробників, що хочуть позиціонувати себе соціально орієнтованими підприємствами. Саме специфічні умови, в яких нині перебуває український бізнес, прагнення розвивати його найбільш ефективним шляхом формують актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практичні аспекти та світовий досвід соціальної відповідальності досліджували такі зарубіжні вчені, як Г. Боуен [13], П. Друкер [14], М. Фрідмен [15] та ін. Серед вітчизняних науковців вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили О. Березіна [1], Н. Водницька [2], У. Волинець [3], І. Ворончак [4], Л. Грицина [5], О. Зеленко [6], А. Коноваленко [7], А. Куліш [8], Т. Смовженко [10], І. Царик [11], В. Шаповал [12] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не применшуючи значення наукового доробку цих дослідників, зауважимо, що питання соціальної відповідальності в розрізі суб'єктів економіки на регіональному рівні залишаються недостатньо вивченими та потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо розвитку соціальної відповідальності суб'єктів економіки та налагодження їхньої взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція соціальної відповідальності пройшла багато стадій теоретичного розвитку, зокрема філантропія, стратегічна філантропія, соціальні інвестиції, соціально-етичний маркетинг, соціальна відповідальність. Концепція вдосконалювалася та все більш глибоко тлумачилася дослідниками.

Нині не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «соціальна відповідальність бізнесу», а також єдності думок щодо її складу, структури та методів прояву (табл. 1).

Л. Грицина зазначає, що «соціальна відповідальність підприємства – це добровільна його діяльність, яка перевищує визначені в законодавстві вимоги до роботи підприємства та охоплює екологічну, суспільну, трудову та економічну сфери відповідальності перед навколишнім середовищем, суспільством, територіальними громадами, працівниками, постачальниками, споживачами та акціонерами» [5, с. 43].

О. Березіна стверджує, що соціальна відповідальність корпорації – це «соціально-економіч-

ний інститут, що функціонує як відкрита система взаємодії корпорації та її стейкхолдерів і сприяє скороченню трансакційних витрат, розв'язанню конфлікту інтересів та набуттю корпорацією стійких конкурентних переваг шляхом використання соціальних інвестицій, соціальної звітності, соціального партнерства, дивідендної політики та корпоративних комунікацій» [1, с. 6].

О. Зеленко дає таке визначення поняття «соціальна відповідальність підприємства», під яким розуміється «внесок підприємства в соціально-економічний розвиток суспільства, який може бути у рамках мінімуму, задекларованого законодавством країни, або виходити за його межі, надає найбільш узагальнене тлумачення та допомагає адаптувати наукові трактування до практичних аспектів діяльності підприємства» [6, с. 7].

У. Волинець досліджує дану категорію з позиції соціально відповідальної діяльності: «Соціально відповідальна діяльність у широкому значенні є універсальною формою взаємозв'язку суб'єктів економіки (суспільства, держави, її окремих органів), а також формою їх спроможності оцінити наслідки своєї діяльності для суспільного розвитку» [3, с. 39].

І. Царик підсумовує, що «соціальна відповідальність бізнесу є складним багатofункціональним феноменом, що має історичні, соціально-економічні, релігійні, політичні та екологічні передумови виокремлення, заснований на етичних нормах та породжує потужні фінансові потоки на макро- та мікроекономічному рівнях» [11, с. 42].

А. Коноваленко стверджує, що «соціальна відповідальність бізнесу – це реалізація організацією системи заходів, як врегульованих державою, так і добровільних, із метою максимізації позитивного

впливу бізнесу на суспільство, проте соціальну відповідальність малого та середнього підприємництва слід розглядати як реалізацію суб'єктами малого та середнього підприємництва врегульованих державою та добровільних заходів із метою максимізації позитивного впливу підприємництва на суспільство» [7, с. 9].

А. Куліш визначає соціальну відповідальність бізнесу у банківській сфері так: «Соціально відповідальний бізнес – це нова добровільна стратегія банку, що цілеспрямовано враховує в господарській діяльності суспільні та морально-етичні аспекти у взаємовідносинах з усіма зацікавленими сторонами, або ж, інакше кажучи, інтересантами» [8, с. 16].

Відповідно до міжнародного стандарту ISO 26000, соціальна відповідальність – «це відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство та оточуюче середовище через прозору й етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, враховуючи здоров'я і добробут суспільства, враховує очікування зацікавлених сторін і відповідає вживаному законодавству, узгоджується з міжнародними нормами поведінки та інтегрована в діяльність усієї організації» [9].

Необхідно зазначити, що науковці по-різному тлумачать суть екологічної відповідальності: одні вважають її складовою частиною соціальної відповідальності бізнесу, інші, навпаки, кажуть, що саме з екологічної відповідальності зародилась корпоративна соціальна відповідальність.

Зокрема, В. Шаповал зазначає: «Екологічна відповідальність є складовою частиною соціальної відповідальності бізнесу, передбачає не тільки і не стільки компенсацію шкоди, якої завдає діяльність бізнес-компаній навколишньому серед-

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності поняття «соціальна відповідальність бізнесу» в науковій літературі

Автор	Визначення поняття «соціальна відповідальність бізнесу»	Джерело
Г.Р. Боуен	Полягає у реалізації такої політики, прийнятті таких рішень або дотриманні такої лінії поведінки, які були би бажані з позицій цілей та цінностей суспільства	[13, с. 6]
М. Фрідмен	Це діяльність підприємства, спрямована на отримання прибутку, яка здійснюється у рамках діючого законодавства та без порушень правил конкурентної боротьби	[19]
Н.В. Водницька	Це добровільні соціальні зобов'язання, які визнаються такими суспільством та які бере на себе власник або уповноважений ним орган підприємства для задоволення соціальних інтересів персоналу та всіх зацікавлених сторін у межах економічної доцільності	[2, с. 46]
О.Ю. Березіна	Це соціально-економічний інститут, що функціонує як відкрита система взаємодії корпорації та її стейкхолдерів і сприяє розв'язанню конфлікту інтересів та набуттю корпорацією стійких конкурентних переваг шляхом використання соціальних інвестицій, соціальної звітності, соціального партнерства та корпоративних комунікацій	[1, с. 6]
Л.А. Грицина	Це добровільна його діяльність, яка перевищує визначені у законодавстві вимоги до роботи підприємства та охоплює екологічну, суспільну, трудову та економічну сфери відповідальності перед навколишнім середовищем, суспільством, територіальними громадами, працівниками, постачальниками, споживачами та акціонерами	[5, с. 43]
І.О. Ворончак	Є системою цінностей і принципів управління економікою регіону, в основу яких покладено свідоме врахування бізнесом вимог законодавства та регіональних інтересів і економічної, екологічної, трудової, споживчої, філантропічної сферах для забезпечення регіонального розвитку та сприятливого середовища для ведення бізнесу	[4, с. 38]
О.О. Зеленко	Внесок підприємства в соціально-економічний розвиток суспільства, який може бути в рамках мінімуму, задекларованого законодавством країни, або виходити за його межі, надає найбільш узагальнене тлумачення та допомагає адаптувати наукові трактування до практичних аспектів діяльності підприємства	[6, с. 7]
У.А. Волинець	Є універсальною формою взаємозв'язку суб'єктів економіки (суспільства, держави, її окремих органів), а також формою їх спроможності оцінити наслідки своєї діяльності для суспільного розвитку	[3, с. 39]
І.М. Царик	Є складним багатofункціональним феноменом, що має історичні, соціально-економічні, релігійні, політичні та екологічні передумови виокремлення, заснований на етичних нормах та породжує потужні фінансові потоки на макро- та мікроекономічному рівнях	[11, с. 42]
А.М. Колосок, О.А. Герус	Передбачає внесок підприємства в соціально-економічний розвиток власних працівників, місцевої громади, регіону чи суспільства в цілому, який може бути в межах законодавчого мінімуму або значно його перевищувати для підняття престижу свого бізнесу в очі громадськості та досягнення прихованих економічних цілей	

овищу, скільки здійснення запобіжних заходів. Іншими словами, екологічна відповідальність зумовлює заміщення вимоги «забруднив – заплатив» принципом запобігання, тобто незаподіяння екологічної шкоди, реалізація якого змушує підприємства активно використовувати екологічні інновації (технологічні, продуктові, сервісні, організаційні)» [12, с. 236].

Висновки. Проаналізувавши та узагальнивши наявні тлумачення та підходи, вважаємо, що соціальна відповідальність бізнесу є широким поняттям, що включає в себе соціально відповідальну та екологічну діяльність великих компаній, малого та середнього бізнесу, окремо взятого працівника, передбачає їх взаємодію між собою в межах визначеної суспільної групи та на загальнонаціональному рівні. Соціальна відповідальність передбачає внесок підприємства в соціально-економічний розвиток власних працівників, місцевої громади, регіону чи суспільства в цілому, який може бути в межах законодавчого мінімуму або значно його перевищувати, для підняття престижу свого бізнесу в очах громадськості та досягнення прихованих економічних цілей.

Будь-які виробничі чи соціальні процеси, що відбуваються в межах держави, потребують її інституціонального забезпечення, тобто законодавчого визначення правил функціонування, становлення ключових пріоритетів розвитку, бюджетної підтримки, підпорядкування чи регулювання певними державними чи місцевими органами влади тощо. В Україні відсутній закон «Про соціальну відповідальність бізнесу», органи державної влади співпрацюють лише з благо-

дійними фондами та окремими меценатами, не розуміючи загальної концепції соціальної відповідальності бізнесу.

Основним інгібітором соціально відповідальних процесів виступає сама держава, не подаючи бізнесу прикладів соціально відповідальної поведінки. Кількість програм паритетного фінансування соціальних проектів є мізерною, рівень заробітної плати в структурах державної та комунальної власності критичний, а система субсидій помилкова та не витримує жодної критики. Крім того, державні посадовці постійно ведуть дискусії про скорочення соціальних гарантій (зменшення декретної відпустки, скорочення лікарняних виплат, збільшення пенсійного віку, продовження тривалості робочого дня), що подає негативний приклад для приватних компаній.

Виятком у цій ситуації є Національна академія наук України та низка університетів, які інтенсивно просувають концепцію соціальної відповідальності влади, бізнесу та громадян, організовуючи круглі столи, конференції та залучаючи бізнес до даних процесів. Окремої уваги заслуговує внесок волонтерських організацій України, які здійснили революцію в даному напрямі, зупинивши військове вторгнення та забезпечивши стабілізацію соціального становища військових в зоні проведення АТО.

Таким чином, соціально відповідальна діяльність бізнесу державою не визначена, відбувається її саморозвиток і здійснюється безсистемно успішними прибутковими компаніями, волонтерськими організаціями чи окремими соціально свідомими бізнесменами.

Список літератури:

1. Березіна О.Ю. Соціальна відповідальність корпорацій в системі соціально-трудових відносин : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.07 / О.Ю. Березіна. – Харків, 2011. – 292 с.
2. Водницька Н.В. Управління трудовою сферою промислового підприємства з урахуванням соціальної відповідальності бізнесу : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Н.В. Водницька. – Харків, 2008. – 308 с.
3. Волинець У.А. Економічні засади регулювання соціально відповідальної діяльності суб'єктів економіки в Україні : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / У.А. Волинець. – Рівне, 2016. – 187 с.
4. Ворончак І.О. Формування регіональної політики забезпечення соціальної відповідальності бізнесу : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / І.О. Ворончак. – Луцьк, 2015. – 232 с.
5. Грицина Л. А. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Л.А. Грицина. – Хмельницький, 2009. – 225 с.
6. Зеленко О.О. Теоретико-методичні засади формування стратегії соціальної відповідальності підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.07 / О.О. Зеленко. – Луганськ, 2012. – 233 с.
7. Коноваленко А.С. Оцінка рівня соціальної відповідальності малого і середнього підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / А.С. Коноваленко. – Донецьк, 2010. – 252 с.
8. Куліш А. Соціальна відповідальність бізнесу в банківській сфері у запитаннях та відповідях / А. Куліш. – К. : Поліграфсервіс, 2007. – 80 с.
9. Міжнародний стандарт ISO/FDIS 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ksovok.com/doc/iso_fdis_26000_rus.pdf.
10. Смовженко Т.С. Корпоративна соціальна відповідальність / Т.С. Смовженко, А.Я. Кузнецова. – К. : УБС НБУ, 2010. – 314 с.
11. Царик І.М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / І.М. Царик – Чернівці, 2011. – 243 с.
12. Шаповал В. М. Удосконалення економічного механізму стимулювання екологічної відповідальності підприємств України / В.М. Шаповал, М.В. Бережна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. ; ПДТУ. – Маріуполь, 2011. – Вип. 2. – С. 234–239.
13. Bowen H. R. Social Responsibilities of the Businessman. Harper & Row / Bowen H.R. – N.Y., 1953. – 284 p.
14. Drucker P. F. The new meaning of corporate social responsibility / Drucker P. F. // California Management Review. – 1984. – № 26(2). – P. 53–63.
15. Friedman M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits / M. Friedman [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedman-soc-resp-business.html>.

Колосок А. М.

Восточноєвропейський національний університет імені Леси Українки

Герус О. А.

КУ «Луцький навчально-виховний комплекс загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 22 – лицей Луцького міського ради»

ЭВОЛЮЦИЯ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ «СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ БИЗНЕСА»

Резюме

В статье исследованы теоретические вопросы формирования сущности понятия «социальная ответственность бизнеса». Рассмотрена эволюция концепции социально ответственной деятельности в отечественной науке. Выделены основные составляющие социальной ответственности бизнеса, их взаимосвязь, направления реализации и цель функционирования.

Ключевые слова: социальная ответственность бизнеса, социальное предпринимательство, социально ответственная деятельность.

Kolosok A. M.

Lesia Ukrainka East European National University

Herus O. A.

«Lutsk educational-educator complex general school of I-III of degrees № 22 is a lyceum of the Lutsk town council»

EVOLUTION OF APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE ESSENCE OF CONCEPT OF “CORPORATE RESPONSIBILITY”

Summary

The theoretical questions of forming of essence of concept are investigational social responsibility of business. Considered evolution of conception socially - responsible activity in home science. Distinguished basic constituents of social responsibility of business, their intercommunication, directions of realization and aim of functioning.

Keywords: social responsibility of business, social enterprise, social-responsible activity.